APULAISOIKEUSKANSLERI

Poliisin menettely esitutkinnassa

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 1.4.2025 osoittamassaan kantelussa arvostellut Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen rikoskomisario A:n 27.11.2024 asiassa 5560/R/23838/23 tekemää päätöstä esitutkinnan päättämisestä. Kantelija on arvostellut muun ohella sitä, että hänen toimittamaansa näyttöä ei otettu asiassa huomioon eikä päätöksessä ole otettu kantaa siihen, voiko tapauksessa täyttyä kiskonnantapaisen työsyrjinnän sijaan muun rikoksen kuten esimerkiksi petoksen, kiskonnan tai laittoman uhkauksen tunnusmerkistö.

SELVITYS

Poliisihallitus on antanut 24.7.2025 apulaisoikeuskanslerin pyytämän lausunnon, jonka mukana on toimitettu Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto ja rikoskomisario A:n selvitys.

Lausunnot ja selvitys lähetetään kantelijalle tiedoksi tämän päätöksen ohessa.

RATKAISU

Esitutkintalain (805/2011) 1 luvun 2 §:n mukaan esitutkinnassa selvitetään asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Esitutkintalain lainvalmistelutöiden (HE 222/2010 vp, s. 177) mukaan poliisin tehtävänä on rikoksesta tehdyn ilmoituksen vastaanotettuaan selvittää, onko olemassa sellainen rangaistussäännös, joka voi tulla sovellettavaksi ilmoituksessa tarkoitettua tekoa arvioitaessa. Poliisi ei ole sidottu ilmoituksen tekijän esittämään rikosnimikkeeseen. Esitutkinnan toimittamistarvetta arvioitaessa on otettava huomioon kaikki mahdolliset kyseeseen tulevat rikokset.

Esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja.

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan esitutkintapäätöksestä on ilmettävä muun ohella päätöksen perustelut. Perustuslain (731/1999) 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada asiassaan perusteltu päätös kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeisiin.

Oikeudellisten ratkaisujen perusteluilla on monia eri tehtäviä (ks. kokoavasti Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: Pro & contra. Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003 s. 63-99). Asianosaisten tulisi esitutkintapäätösten perusteella saada vastaus siihen, miksi esitutkintaa ei ole asiassa toimitettu tai se on lopetettu. Päätöksen perustelut lisäävät luottamusta viranomaisen toimintaan, mahdollistavat tarvittaessa ratkaisujen asianmukaisuuden jälkikäteisen oikeudellisen arvioinnin ja toimivat ratkaisijan oman itsekontrollin välineenä.

Tutkintapyyntö oli koskenut sitä, että kantelijalle oli ilmoittamansa mukaan luvattu maksaa kahden kuukauden työskentelystä työnantajan kanssa sopimansa palkka, mutta työnantaja ei ollut näin toiminut, mistä oli aiheutunut kantelijalle useamman tuhannen euron suuruinen vahinko. Tutkintapyynnössään kantelija oli pyytänyt poliisia tutkimaan, onko hän joutunut ihmiskaupan tai ihmiskaupan kaltaisen rikoksen uhriksi.

Esitutkinnassa poliisi on suorittanut alustavan puhuttelun tutkintapyynnössä nimetylle rikoksesta epäillylle. Hän on kertonut, että kantelija oli käynyt työpaikalla vain kahtena päivänä ja että tätä ei ollut palkattu töihin.

Tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario A on 27.11.2024 esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla päättänyt esitutkinnan saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi, koska asiassa ei hänen arvionsa mukaan ollut tapahtunut rikosta. Päätöksen mukaan kyse on yksityisoikeudellisesta työsopimusta, siinä sovittuja palkkaperusteita ja palkan määrää koskevasta riita-asiasta.

A:n tekemän päätöksen perusteluissa on kuvattu kantelijan tekemän tutkintapyynnön sisältöä ja rikoksesta epäillyn alustavassa puhuttelussa kertomia seikkoja. Kantelijan tutkintapyynnössään ilmoittamat tiedot siitä, mitä työnteosta oli sovittu ja kuinka paljon hän oli töitä tehnyt, ovat poikenneet olennaisesti rikoksesta epäillyn kertomasta. Päätöksessään A on ottanut arvionsa lähtökohdaksi rikoksesta epäillyn alustavassa puhuttelussa kertoman tapahtumainkulun ottamatta kantaa kantelijan esittämään tapahtumainkulkuun, jonka tueksi tämä oli ilmoittanut hallussaan olevan kirjallisia todisteita. Näkemykseni mukaan päätöksen perustelut ovat mainitulta osin puutteelliset.

Yhdyn lisäksi Poliisihallituksen lausunnossaan esittämään näkemykseen, että tutkinnan päätöksessä olisi pitänyt arvioida tarkemmin ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymistä, kun kantelija oli sitä tutkintapyynnössään nimenomaisesti pyytänyt. Lisäksi nähdäkseni niin asianomistajan tiedonintressin kuin tutkintapäätöksen ulkoisen kontrolloitavuuden kannalta olisi ollut asianmukaista päätöksessä ilmoittaa, että asian tutkintaa oli eräiden tutkintapyynnössä esitettyjen seikkojen osalta päätetty jatkaa toisella rikosilmoitusnumerolla.

Näkemykseni mukaan viime kädessä asiassa ei kuitenkaan ole kyse niinkään päätöksen perustelujen puutteista, vaan esitutkintatoimenpiteiden riittämättömyydestä, kun oikeudellisen arvioinnin kannalta keskeistä tosiseikastoa ei ole esitutkinnassa selvitetty.

A on päättänyt esitutkinnan 10 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla, koska asiassa ei hänen arvionsa mukaan ole tapahtunut rikosta. Esitutkintalain esitöissä on todettu, että mainitussa 2 momentissa käytetty ilmaisu ”on selvinnyt” viittaa varsin korkeaan todennäköisyyden asteeseen sen suhteen, ettei rikosta ole tehty. Tutkintaa ei voida lopettaa momentin nojalla esimerkiksi siksi, ettei esitutkinnassa ole ilmennyt riittävästi näyttöä rikoksen tapahtumisesta. Selvitystä tulee kertyä nimenomaan siitä, ettei rikosta ole tehty (HE 222/2010 vp s. 235). Tutkinnan päättäminen esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentin perusteella tarkoittaa jo aloitetun esitutkinnan päättämistä eikä kyse siten ole enää esitutkinnan toimittamista tai toimittamatta jättämistä koskevasta harkinnasta ja päätöksenteosta.

Poliisihallituksen ohjeessa ”Esitutkinnan priorisointi ja päätöksenteko (POL-2023-68548)” on todettu (s. 18), että esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaista ei rikosta -päätöstä ei voi perustaa tosiasiaväitteiden ja kuulustelukertomusten merkityksen arvioimiseen. Näissä on tavallisesti kyse sellaisten riitaisten asioiden arvottamisesta, mikä katsotaan poliisin toimivaltaan kuulumattomaksi näytön arvioimiseksi. Esitutkintaa ei siten ole mahdollista päättää ei rikosta -perusteella pelkästään sen vuoksi, että rikoksesta epäilty on kuulustelussaan kiistänyt teon.

Esitutkinnassa poliisi oli suorittanut alustavan puhuttelun rikoksesta epäillylle. Hänen kertomansa mukaan kantelija oli kahtena päivänä käynyt työpaikalla ja tätä ei ollut palkattu töihin. Tutkintapyynnössään kantelija oli sen sijaan ilmoittanut työskennelleensä noin kaksi kuukautta ja kertonut hänellä olevan työsuhteesta ja sovituista työehdoista myös kirjallista näyttöä. Vaikka asianomistaja ja rikoksesta epäilty näin ollen ovat kertoneet täysin toisistaan poikkeavalla tavalla tapahtumainkulun keskeisistä seikoista, ei asiassa ole hankittu kantelijalta minkäänlaista selvitystä ennen esitutkinnan päättämistä, eikä asian oikeudellisen arvioinnin kannalta keskeistä tosiseikastoa ole esitutkinnassa muutoinkaan selvitetty. Yhdyn Poliisihallituksen lausunnossaan esittämään näkemykseen, että ristiriitaisten seikkojen selvittäminen asianmukaisesti olisi edellyttänyt kantelijan kuulemista ja kantelijan väitteitä tukevan näytön vastaanottamista.

Toimenpide

Kiinnitän rikoskomisario A:n huomiota asian riittävään selvittämiseen ennen esitutkinnan päättämistä sillä perusteella, että tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty. Saatan lisäksi hänen tietoonsa edellä esittämäni näkemyksen hänen tekemänsä esitutkintapäätöksen perustelujen puutteellisuudesta.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen — Petri Martikainen

Esittelijäneuvos — Juho Lehtimäki